

A GRÓF APPONYIAK NAGYAPPONYI KÖNYVTÁRÁRÓL.

Most, mikor törvény örökíti meg gróf APPONYI Sándor elhatározásának emlékét, mellyel páratlan értékű magyar könyvtárát a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozta, talán nem időszerűtlen, ha megemlékezünk a gróf APPONYIAK másik, immár másfél százada fennálló és a család nevetadó birtokán, a nyitra-megyei nagyapponyi kastélyban őrzött könyvtáráról. Mivel e könyvtár történetét a Bibliofil Szemle most megjelenő, folyó évi 3. száma ismerteti, itt csak néhány szóval utalunk a könyvtár multjára és inkább igyekszünk legalább vázlatosan megismertetni jelenlegi könyvanyagát.

A könyvtárt gróf APPONYI Antal György, korának egyik legműveltebb főura alapította 1774-ben Bécsben. Fia, gróf APPONYI Antal, a monarchiának római, londoni, majd párisi nagykövete 1827-ben Pozsonyba szállíttatta át és közkönyvtárrá tette. Elhatározásának célját négy szóban fejezte ki a könyvtáráépület felirata: *Litteris in patria augendis*. Itt volt 1846-ig. Ekkor GRUBER Károly, az Apponyiak régi, érdemes könyvtárnoka elhunyván, a grófnak egy külön könyvtárnoki állás rendszeresítésére vonatkozó javaslatát Pozsony városának tanácsa vonakodott elfogadni, mire gróf APPONYI Antal könyvtárát nagyapponyi kastélyába szállíttatta át, melynek északi szárnyában befogadására egy tágas, köröskörül karzatos könyvtárhelyiséget építtetett. A könyvtár ma is ebben van. A legértékesebb műveket 1892-ben Londonban eladták, azonban a könyvtár így is igen számos nagyértékű és ritka művet tartalmaz. Köteteinek száma még mindig meghaladja a húszezret.

Bizonyára lesznek, akiket érdekelni fog az a kérdés: Mi van ma az APPONYI könyvtárban? Könnyű volna rá a felelet, ha az

ember a könyvtár katalógusát nyújthatná, de nehéz, ha ki kell választani minden részből néhány művet és azokkal kell jellemezni az illető szakot. Vannak abban a könyvtárban egész polcsorok amelyekben nincs egyetlen mű sem, mely ne érdemelné meg, hogy külön fölemlítessék.

E kis ismertetés nem dicsekedhetik azzal, hogy a könyvtárnak legnagyobb becsű vagy legérdekesebb darabjait említi föl, hisz ehhez évekre szóló, alapos tanulmány volna szükséges; még azt sem lehet talán mondani, hogy sikerül mindig az egyes tudománysszakokra nézve legjellemzőbb műveket felsorolnia; célja csupán az, hogy nagy vonásokkal bizonyos általános képet adjon ennek az alig ismert könyvtárnak tartalmáról.

A könyvtár földszintjén három szakasz a «Classici» feliratot viseli. Különösen jellemző erre a szakra egy-egy nevesebb író különböző kiadásainak néha igen nagy száma. Így a görög klasszikusok közül HOMEROS 14 kiadással szerepel, köztük Glasguae 1566, Basileae 1567, Cantabrigiae 1709; SOPHOKLES 9 kiadással, köztük Páris 1553, Basileae 1558, Henr. Stephanus 1568, Heidelberg, Commelinus 1597, Cantabrigiae 1669; PLATO 5 kiadással, köztük Bas. 1556, Henr. Steph. 1578, Biponti 1781, 12, 8 r., kötet; HERODOTOS 5 kiadással, így Henr. Steph. 1570 és 1592, cura Jungermanni 1608; ARISTOTELES 9 kiadással, köztük Basil. 1550, Florent. 1573, Lugd. Bat. 1596 és 1621; ANACREON 14 kiadással a XVIII. századból és egy egész sorozata a kisebb nevű görög íróknak.

A latin klasszikusok között HORATIUS több szép kiadása közü kitűnik Cantabrigiae 1699, Edinburghi 1731, Birminghami 1762, Glasguae 1760, Amsterdam 1728; VIRGILIUS 25 kiadással és nyolc fordítással van képviselve. Előbbiek között Lugd. Bat. 1617 és 1680, Páris 1796, London 1750 Knapton, 1793 Heyne és 1796 Wackefeld, Parma Bodoni 1793, Lugd. 1617; OVIDIUS nyolc érdekes kiadással szerepel, így Amstelod. 1661, 1702, 1727 és 1751. A klasszikusok kiadásai közt szembeszöknek a páratlan szépségű páрмаi kiadások, melyek in aedibus Palatinis Typis Bodonianis nyomattak, így például CATULLUS, TIBULLUS és PROPERTIUS 1794-i páрмаi kiadásai és a POETAE LATINI MINORES. CICERONAK 28, JULIUS CAESARNAK 9, TACITUSNAK 9, LIVIUSNAK 8 kiadását látjuk, köztük nem egy XVI. századbelit. A klasszikusok között igen

sok a kétnyelvű kiadás és pedig úgy a görög és latin összetételben, mint úgy, hogy az eredeti egy-egy modern nyelvre való fordításával együtt van kiadva. Igen nagy a magyarázó szöveggel ellátott művek száma.

A klasszikusokkal szemben a földszint másik oldalát a «Theologici» foglalják el. Itt terjedelemre nézve a legnagyobb művek: *Acta Sanctorum* Bollandi 1643—1794—1858, 37 kötetel. *FLEURY Histoire Ecclesiastique* 1781, 25 kötetel; *Acta Consiliorum* Páris 1714, 12 kötetel. *BARONII Annales ecclesiastici*, Romae 1588—1607, 12 folio kötet; egyes országok egyházainak, püspökségeknek, apátságoknak monographiái, így *SALIGII De Statu Ecclesiae Pannonicae libri* 7, Pécs 1777; a mi PÁZMÁNYUNK isteni igazságra vezérlő kalauzájának pozsonyi 1618. évi első kiadása; számos szebbnél-szebb bibliakiadás, így a ROYAUMONT-féle 1752. párisi biblia metszetekkel és a MACKLIN-féle: *The holy Bible*, 1800, mely valósággal könyvészeti látványosság, 7 imperialis folio kötet a fordításnál szinte pendülő merített papíron. Betűi talán 4—5 mm. magasak, fejlécei és cul de lampe-jai művészi értékűek.

A könyvtárterem földszintjének és emeletének északnyugati sarkát, melynek különálló karzatára egy kis szabadon álló csigalépcső vezet föl, a «Historici» töltik be. Talán ez a könyvtárban a leggazdagabban képviselt tudományok. Nincs az az állam Angliától Japánig és az a nevesebb város, jelesebb uralkodó vagy hiresebb apátság, amelynek legjobb történetíróit meg ne találná az ember a polcokon. Szinte találmokra kell csak közülük kiírni néhányat: *De LARREY* 4 folio kötetes műve, *Hist. d'Angleterre* Rotterd. 1697 gyönyörű rézmetszetarcképsorozattal, mellette *Du FRESNE: Hist. Byzantina* Lutet. Par. 1682; *I. MARIANAE, Hist. de Rebus Hispaniae*, Hagae, 1733, 4 folio, rézmetszet-sorozattal; *LE CLERK: Hist. des Provinces Unies des Pays Bas*, Amst. 1718, 3 folio; *GUICHENON: Hist. Généalogique de la Royale Maison de Savoye* 1778, 4 folio; *FELITIEN: Hist. de la ville de Paris* 1725. A Magyarországot érdeklők között nincsenek különösebben értékes művek és csak a jellemzés teljesebbételege kedvéért iktatjuk ide néhány mű címét. *SCHWANDTNER Scriptorum Rerum Hung.* Bécs 1746, 3 folio, rézmetszetekkel, *Rerum Sicularum Scriptorum* 1579; *KAZY: Hist. R. Hung.* 1737, *KERCSELICH: De rebus Dalm. Croat. Sclavoniae*; *BONFINIUS: Rerum Hung. decades quatuor Basiliae* 1568, Hannov. 1600; *Georgius PRAY: Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum*, Vindob. 1761 és 3 kötet *Dissertationes, De sacra dextera divi Stephani*, Viennae 1771, *De Solomone rege* Pos. 1774; *ISTVÁNNFY: Regni Hung. Hist. Col.*

Agrip. 1685; KATONA: Hist. Critica Regni Hung. Pest Bud. 1778—1804, 37 kötet; Epitome chronol. Rerum Hungaric. Bud. 1796, 3 kötet; FRESCHOT Rittretto dell'Hist. d'Ungheria Bologna, 1686; BERNEGGER-SCHÖDEL Disquisitio Hist. crit. pol. de Regno Hung., Argentorati 1629; Index alphabeticus in Biblioth. Hungarorum et Transilvanorum historicam, Manuscr.; ORTELIUS redivius et continuatus, Frankfurt 1665 az összes rézmetszetekkel; Ungarische Chronica BONFINIUS után németül Frankfurt 1581, fametszetekkel. Egész könyvsorokat töltenek be a csak magának Velencének történetével foglalkozó művek, így NANI Istoria de la Republ. Veneta, Ven. 1676, 2 kötet; TABELLICO, Istorici delle cose Veneziane, Ven. 1718, 10 4-r. vastag kötet; MAUROCENIUS gyönyörű foliója Historia Veneta, Ven. 1615; LAZIUS de Gentium aliquot migrationibus, Basileae 1555; MONTFAUCON Les Monuments de la Monarchie Française, Paris 1729, igen szép rézmetszetekkel, nyilvánvalólag XV. Lajos könyvtárából; LABBE, Corpus Byzantinae Hist. Parisiis e typogr. regia 1648—1711 Graece et lat. 30 folio; ARRIANUS, Hist. Indica, 1704; PUFFENDORF: Commentariorum de rebus Suedicis, libri XXVI, 2 folio I, Norimb. 1696 II. Frankf. 1705, 124 gyönyörű rézmetszettel, köztük egy 5 méter hosszúságú metszet Károly Gusztáv svéd király 1660. évbeli temetési menetét ábrázolja. Van a műben különben két magyar vonatkozású metszet is: Exceptio Principis Rakozii prope Schmielovam és Rakozii et regis salutatio; SPANGENBERG, Adelspiegel, Schmalkalden 1571; VARILLAS Hist. de Louis XII. 1686 ritka szépségű rézmetszetekkel; SABELLICUS Rapsodiae historiarum Enneadum, Paris 1509; CLAUDIUS SALMASIUS Historiae Augustae scriptores VI, Parisiis 1620; BUCELIN Germania sacra et profana Frankfurti ad M. 1699, 3 folio; MURATORIUS Antiquitates Italicae medii aevi, Mediol. 1738, 6 folio; Romanae Historiae scriptores graeci minores Frankfurt 1590; KLETTENBERG, Scriptores historiae Romanae latini veteres Heidelberg 1743, 3 folio; SOMMERSBERG Silesiacarum rerum Scriptores Lips. 1730 fol.; CALMET Histoire de Lorraine Nancy, 1745, 4 folio; LAQUILLE, Histoire de la Province d'Alsace Strassb. 1727, szép rézmetszetekkel; Collection de documents inédits sur l'histoire de France, 6 folio; KHEVENHILLERS Annales Ferdinandei (II) Lips. 1721, 7 folio rézmetszetekkel; Du CHESNE, Historiae Normannorum Scriptores Antiqui Lut. Par. 1619, Hist. Francorum Scriptores Lut. Par. 1636 5 folio; ARNAULD d'ANDILLY Hist. des Juifs. Amst. 1681 gyönyörű rézmetszetekkel; PRIDEAUX Hist. des Juifs Amst. 1728; VERTOT: Hist. de Malte, Par. 1726; De VILLE-HARDOVIN Hist. de l'empire de Constan-

tinople, Par. 1657; HUGO GROTIUS, *Annales de rebus Belgicis*, Amst. 1657; LEDIARD, *Histoire navale d'Angleterre* Lyon 1751; KAEMPFER, *His. du Japon*, Haye, 1739, 2 folio; LEUNCLAVII *Annales Sultanorum Othomanidarum* Frankf. 1596; 131 kötetes gyűjtemény a Petitot-féle *Memoires sur 'Hist. de France*. Par. 1819—1829. Vannak elrejtve a könyvsorok között olyan művek is, amelyek a legritkábbak közé tartoznak, így pl. *Corpus Franciae Hist. veteris et sincerae*, Hanoviae 1613, melyet a *Bibliographia Anonymorum* T. I. Pag 129, valamint Theophr. *Sincerus Nachrichten von alten und raren Büchern* Tom I pag 49 et cont., a legritkább könyvek egyikének nevez. Buder (pag 1083) és Vogt., (*Catal. libr. rar.* pag 286) szerint még ritkább a hozzáfűzött FREHER de LUPODUNO-féle *Libellus de Franc. Hist.* Igen szépen van képviselve a régi memoire-irodalom, megtaláljuk például DUC DE NEVERS Paris 1565, és DUC DE SULLY, Paris 1664 és RICHELIEU bibornok, Paris 1661 *memoirjait*. Jellemző adat, hogy a könyvtár katalógusában a *Memoires* vezérszó alatt 112 mű van fölvéve 374 kötettel. A francia forradalommal és az azt követő időkkel a művek egész sora foglalkozik; külön irodalma van a hitújítás korának, melyben főképp a német munkák vezetnek.

A földszinten továbbhaladva a «Juridici»-hez jutunk. Képviselve van itt a jogi irodalom minden ága. HUGO GROTIUS 10 műve, *De jure belli et pacis*, Amst. 1631, *Mare liberum* Lugd. Bat. 1633; SELDEN, *De jure naturali et gentium* Lond. 1640; *Le droit de la guerre et de la paix* Basle 1746, dtto Haye 1703; RÉAL *La Science du Gouvernement* Paris 1765, 8 kötet 4-r.; TORAQUELLI *De nobilitate et jure primogeni-Jurae*, Lugd. Bat. 1566; BODONIUS *De Republica libri 14*. Frankfurt 1591 *TUSTINIANUS Institutionum libri IV*. 1587; MONTESQUIEU *de l'esprit des loix* Par. 1803.

A *Juridici* szomszédja a földszinten a «Bibliographici». Általában azt tartják, hogy a bibliographiával foglalkozó művek csoportja szokott mértéke lenni a könyvgyűjtő szakértelmének. Ha ez áll, akkor az Apponyi-könyvtár nem hoz szégyent alapítóira. A régi alapvető munkákon kívül a neves könyvtárak katalógusainak egész sorai vannak itt elhelyezve. FREYTAG *Analecta litteraria de libris rarioribus* Lips. 1750 *Adparatus*, Lips 1754—55, 3 kötet; CLEMENT *Bibliothèque des livres rares*, Göttingen. 1750—60; VOGT *Catal. Hist. Crit. Librorum rariorum* Franf. 1793. *Bibl. selectissima Bernae* 1743; NESSEL: *Cat. Biblioth. Caesareae* Vindob. 1690; BARTOLOCCII. *Bibl. magna Barbonica*, Romae

1675; Catalog of the Harleian manuscripts 1808, 4 folio; WOLFF, Bibliotheca Hebraea Hamburg 1721, 4, 4-r. kötet, GEORGI-S Büchlexicon Leipzig 1742, Dictionnaire de Bibliographie, Dict. de Bibliologie Paris 1802; PLACCH Theatrum Anonymorum et Pseudoanonymorum Hamb. 1708; MONTFAUCON: Bibliotheca Bibliothecarum manuscritorum, Paris 1739; LE LONG Bibliothèque Historique de la France, Paris 1768, 5 folio; FOSCARINI Della litterature Veneziana Padua 1752, megvan a Catal. Bibl. Széchényianae, Sopron 1807 is.

A «Philosophici» szakban megtaláljuk KANTnak 5 művét, így «Von der wahren Schätzung der lebendigen Kräfte» Königsb. 1746, Kritik der reinen Vernunft, Riga 1781, Kritik der praktischen Vernunft, Riga 1788 és egy sorát a régibb és újabb bölcselek műveinek, pl. SCHONER, De judiciis nativitatum Norimb. 1545; FLUDD: Philos. Mosaica Gonda 1638, Utriusque Cosmi Hist. Oppenh. 1617; LYCOSTHENES Prodigiorum chronicon Bas. sok fametszettel; BOETHII de Consolatione Philosophiae libri 5 Parmae 1798; BASEDOW Praktische Philosophie Dessau 1777; FRESNOY Phil. Hermetique La Haye 1742; Locke, An essay concerning human understanding London 1768; CUDWORTH Systema universale huius universi Lugd. Bat. 1773; LANCELI Analogia microcosmi ad macrocosmon Lut. Par. 1611; PRODI Successoris Platonici in Platonis Theologiam libri sex Frankf. 1618; PISTORIUS NIDANUS Ars Cabalistica Basileae 1587; ROSELLI Divinus Pymander Hermetis Trimegestri Col. Agr. 1630; De Sapientia indorum veterum, Berolini 1697; WILLIS De Anima brutorum (physiol. pathol.) Oxonii 1672.

Az «Archaeologici», mely a régi könyvtárak dédelgetett szaka szokott enni, itt is gyönyörű műveket tartalmaz. MONTFAUCON 15 royal folioja l'Antiquité expliquée en Figures Paris 1719, GRAEVIUS: Thesauru Antiquitatum Italiae Lug. Bat. 1704, 25 folio, Thes. Ant. Romanarum Lugd. Bat. 1694, 12 folio, ZANETTI Le gemme antiche, Venezia 1750, ritka szépségű rézmetszetekkel, PONCELIN: Chef d'Oeuvres de l'Antiquité sur les Beaux Arts Paris 1794 2-r. folio nagy rézmetszetekkel; MURATOR, Thesaurus inscriptionum Mediol. 1740, 4 folio; GRONOVIVS, Thesaurus Graecarum Antiquitatum 1690, 12 folio. Külön polcot lehetett volna nyitni az éremtannal foglalkozó műveknek («Numismatici»), melyekben a könyvtár igen gazdag. Csak néhányat emelek ki, a «Numismata Virorum Illustr. e Barbatica gente», Patavii 1732 imperialis folio merített papíron bámulatraméltó rézmetszetekkel; GERARD van LOON Histoire Metallique des Pays-Bas, La Haye 1732, igen szép rézmetsze-

tekkel; PEDRUSI I Cesari in oro, in argento, in metallo, Parma 1694, 10 kötet merített papíron gyönyörű rézmetszetekkel; és VICZAY Mihály A Héderváry éremgyűjtemény leírása 1814, 2 royal quart kötetben.

Hogy a «Diplomatici» különös gonddal összeállított szak, azon a gróf Apponyiak könyvtárában nem lehet csodálkozni. Egész sorai vonulnak itt föl úgy az elméleti diplomatikáknak, mint a különböző béketárgyalásokról írott műveknek. Így DU MONT et ROUSSET: Corps universel diplomatique du droit des Gens Amst. 1726, 8 folio; Supplément-ja, 3 folio; DUMONT, Corps universel diplomatique du droit des Gens Amst. 1736, 7 folio, L'Art de vérifier les dates des faites historiques (Table Chronologique) Paris 1770; Histoire de traités de paix du XVII siècle, Amst. 1725, 2 folio; RYMER Foedera et Acta publica, Hagae 1739, 10 folio; HERRGOTT MARCHARD Genealogia diplomatica August. Gentis Habsburgicae, Viennae 1737; MUCHARD Recueil général de traités Göttinga 1839—1856-ig 37 kötet.

A «Phisici», «Mathematici», «Astronomici» szakok számos igen értékes régi művet foglalnak magukban. Hogy egyeseket említsek: ZAHN Specula phisico-mathematico-historica, Norimb. 1696 f.; LANIS Magisterium naturae et artis Brixiae 1684, 2 folio; LUBIENIETZ, Theatrum conceticum, Amst. 1668 igen szép rézmetszetekkel. DEL-RIO Disquisitionum Magicarum libri sex Col. Agr. 1633; La LANDE Astronomie Paris 1771; BAILLY Hist. de l'Astronomie moderne Paris 1779; PILGRAM Untersuchungen über das Wahrscheinliche der Wetterkunde, Wien 1788; Sectarum, errorum hallucinationum et schismatum libri Frankf. 1528. ATHANASIVS KIRCHER a XVIII. század legsokoldalúbb tudósa egymaga 23 művével van képviselve a könyvtárban, így Ars magna Sciendi Amst., 1669. Ars magna lucis et umbrae Amst. 1671 igen szép metszetekkel, Magnes, Romae 1654. Iter extaticum coeleste, Herbipoli 1660, Arithmologia Romae 1665; COMTE de MARISILLI, Histoire physique de la Mer, Amst. 1725; PETRI-BUNGL Numerorum Mysteria, Lut. Par. 1517; MORRINI, Astrologia Galliae Hag. Com. 1661, igen ritka mű.

A könyvtár egyik legérdekesebb szaka az «Artistici», amely megjelölésnél «ars» alatt a gyűjtők nemcsak művészeteket, hanem igen helyesen a mesterségeket is értették. Erről a szakról épen sokoldalúsága és gazdagsága miatt igazán nehéz képet adni. Megtalálja itt az ember az összes művészetek történetét, művelőik méltatását, de amellet olyan mesterségek multjába is bepillantást nyer, amelyekről még a mai ember is alig hiszi, hogy a tudomány körébe vonhatók. Megkísérlek

néhány jellemző könyvcímet ideírni. SULZER: *Theoriè der schönen Künste* 1792, 5 kötet, *Galeries Historiques du Palais de Versailles* 1839; Le VIEIL *Glasmalerei* 3 kötet, egyes városok szerint külön tárgyalva; *Dictionnaire des Arts de peinture, sculpture et gravure* 1792, 5 kötet; PETITY Emanuel *des Artistes et des Amateurs* Paris 1770; DENIS Wiens *Buchdruckergeschichte* Wien 1782; BALDUCCI *Notizie del disegno* Firenze 1467, 20 kötet; WINKELMANN *Geschichte der Kunst des Alterthums* Wien 1776; KIRCHNER, *Musurgia universalis sive ars magna consoni et dissoni* Roma 1650, 2 folio hangjegyekkel; EULER *Tentamen novae theoriae Musicae Petropolis* 1739; GERBERT, *de cantu et musica sacra* Typ. San Blasianis 1774; FURTTENBACH *Halinitro Pyrobolia, Beschreibung einer neuen Büchsenmusterung* 1627; HUGO *de militia equestri* Amst. 1630. IV. Fülöpnek ajánlott mű; BACCIUS *de vinis* Roma 1596, igen ritka; BARTSCH négy műve a rézmetszőkről; Füsslinek nagy *Künstler-Lexiconán* kívül még 6 műve van meg, melyek mind megbecsülhetetlen segédkönyvek a művészetekkel foglalkozók részére. Vannak továbbá olyan művek, melyek a színművészettel, az építészettel, a hajózással, a halászáttal, a vadászattal, az útépitéssel, a rézművészéggel, az ötvösséggel, a nyomdászattal, különböző korok öltözékével, a vendéglősség történetével, a borbélyággal, a régi mulatságokkal és játékokkal foglalkoznak (pl. *Académie universelle des Jeux*, Amst. 1756).

A földszinten az alapító márványmellszobra mögött van elhelyezve a «*Historia naturalis*». Úgy tárgyanál, mint az összegyűjtött művek jelentőségénél fogva a legbecsesebb részek egyike. A művek egyaránt foglalkoznak az ásvány-, növény- és állatvilággal és felölelik a régi orvostudományt. Néhány cím: MERCATUS *Metallotheca* Roma 1719; BRUCKMANN *Beschr. der Bergwerke* 1600; THEOPHRASTUS *Hist. Plantarum* Amst. 1644; VALENTIN, *Natur- und Materialienkammer* Frankfurt 1714; LINNÉ 21 művével van e szakban képviselve, köztük a 15 kötetes *Pflanzensystem* Nürnberg. 1781—82, a *Vollständiges Natursystem* Nürnberg. 1773—75, 8 kötetben és a 10 kötetes *Amoenitates academicae* Holm. et Erlang 1749—90; BUFFON, *Hist. naturelle générale et particulière* Paris 1774—89, 22 kötet, dtto *des oiseaux*, Paris 1771—84, 12 kötet és még két műve; LAVATER *Physiognomische Fragmente* Leipzig u. Winterthur. 1775—77, 4 imper. quart kötet. Arnaldi Villanovani *opera omnia*, Basil. 1585; DE LA CÉPÈDE, *Hist. naturelle* 1788; *Histoire naturelle de Pline* Paris 1771; ARRIANUS HOLSTEIN *de venatione* Paris 1644. Igen szép művek foglalkoznak a rovarokkal,

így: VOETS-PANZER: *Insekten*, Erlangen 1793, színes rézmetszetekkel; REAUMUR *Memoire pour servir à l'histoire des insectes*, Paris 1734, 6 vastag 4-r. kötetben. Megvan itt a külön szakírója az ásványvizektől a méhészetig a természetrajz legkülönlegesebb ágainak. A régibb orvosi művek is szépen vannak képviselve, hadd álljon itt néhánynak a címe: VAN HELMONT: *Ortus medicinae*, Lugd. Bat. 1667; KUNDMANN: *Rariora naturae et artis in re medica*, Breslau-Leipzig 1737; HUGO, *Aetii medici tetrabiblos*, Lugd. Bat. 1549; PEDACII DIO, *De medica materia*, Coloniae 1564; POMET, *Hist. générale des drogues* Paris 1694, remek folio.

A karzaton, hol minden részben 10 egymásfölötti könyvsor áll egy szakaszt foglalnak el a «Biographici». Vannak benne életrajzgyűjtemények, családi életrajzok, monographiák. Néhány címmel igyekszem megvilágítani tartalmát. Így PLUTARQUE *Les vies des hommes illustres* Amst. 1735, 6 kötet in 4°; JÖCHER *Allgem. Gelehrten-Lexicon*, Leipz. 1750, 4 in 4°, *La vie des plus fameux peintres* Paris 1745, rézmetszetű arcképekkel 3 kötet in 4°; HENNING, *Theatrum genealogicum* Magd. 1598; gr. NÁDASDY Ferenc, *Mausoleum regum et ducum Nürnberg* 1664 rézmetszetekkel; KHEVENHÜLLER *Contrefet Kupferstich der regierenden grossen Herrn* 2 folio, szép metszetekkel; FUGGER, *Österr. Spiegel der Ehren*, Nürnberg 1668, Richelieu, Zwingli, Gustav Adolf, Vicomte de Turenne, Petrarca, Descartes életrajzai.

Hatalmas anyag áll együtt a «Philologici» feliratot viselő szakaszban. Erről megkísérlek úgy képet adni, hogy eltérőleg a többi szaktól nem válogatok a művek között, hanem közlöm a legelső sorban állók címeit úgy, ahogy egymásmellett következnek. Valamennyi folio. STEPHANUS *Thesaurus Linguae latinae*, Basil. 1740, 3 folio; GRUTERI *Polyantheae tomi* 3, óriás mű, egyik kötete 2050 oldalt foglal magában a legapróbb betűs nyomással; PIERII *Hieroglyphica* Lugd. 1610; MÉNAGE, *Dictionnaire Etymologique* Paris 1750, 2 folio; FACCIOLATI *Lexicon latinitatis Patavii* 1805, 4 folio; DUFRESNE *Glossarium ad Scriptores mediae et infimae latinitatis* Paris 1733 6 royal folio; DU CANGE *Glossarium ad Scriptores Graecitatis*, Lugd. 1688; CARPENTIER, *Glossarium novum ad Scriptores medii aevi*, Paris 1766, 4 folio; STEPHANUS, *Thesaurus graecae linguae* 1577, 3 vastag folio. Eddig a sor. A felső sorokból csak egy író említ meg: Alex. Csoma de Kőrös: *Dictionary Tibetan and English* 1834 és *Grammar of the Tibetan language*.

Az «Encyclopedici» több polcsorát betölti az «Encyclopédie méthodique» Paris 1782—1832, 198 nagy quart-kötete, ott van HOFMANNI

Lexicon Universale; HESICHI Lexicon gr. Hagenove 1521; dtto cura Alberti, Lugd. Bat. 1746 2 royal folio; HERBELOT Bibliothéque orientale Paris 1697; MARTINI Lexicon philologicum Trajecti Batavorum 1711, 2 royal folio; Lugd. Bat. 1698, 4 folio, Allg. Histor. Lexicon. Leipz. 1730; ATREBATUS Exoticorum libri decem, Ex officina Plantiniana 1605; BASILII FABRI Thesaurus Eruditionis Scholasticae Frankfurt, Leipzig 1749 r. f.; PEZII Thesaurus anecdotorum novissimus Aug. Vindel. 1721—29, 6 royal folio; KRÜNITZ, Oeconom. Encyclopedie Berlin 1773. 194 kötet in 8° és sok más.

A történetiekkel szembeeső sarkot a «Geographici» foglalják el. Amit amazokról elmondottam, ezekről is el lehet mondani, hogy ugyanis nincs a földünknek az a felfedezett vagy épen beutazott zuga, amelynek ne volna itt meg a maga ismertetője. A komoly geographiák mellett a metszetgyűjtemények és az útleírások olyan tömegével áll itt az ember szemben, hogy szinte hiábavalónak látszik a fáradsága, hogy részletezni akarjon. Hadd álljon itt is néhány jellemző könyvcím. Elsőnek emlitem GRÓF MARSILI művét: Danubius Pannonico-Mysicus Amst. et Hag. Com. 6 imp. folio igen szép rézmetszetekkel; Novum Italiae theatrum, Hag. Com. 1724, 4 imp. folio, nagy városképekkel, Description Générale et particulière de la France, Paris 1780, Dediée au Roi, 6 imp. folio gyönyörű rézmetszetekkel; Voyage pittoresque de la France ouvrage national, dédié au roi, igen szép rézmetszetekkel Paris 1780, 12 imp. folio; LE BRUN, Voyage au Levant, Delft 1700 szép rézmetszetekkel; DU HALDE, Description de la Chine Par. 1735, 4 folio, térképekkel, rézmetszetekkel; BERKELIUS STEPH. Byzantini de urbibus Lugd. Bat. 1694; THEVENOT, Relations des divers voyages curieux, Par. 1694; CHAPPE Voyage en Sibérie en 1761 Paris 1768; DEULON Voyage du Pérou Amst. 1752; COOK, Voyages autour du Monde (Byron, Carteret, Wallis) Par. 1774, 13 4-r.; Amerika-Reisen seit Cook Berl. 1791, 3 4-r.; BRUCE Voyage en Nubie et Abyssinie Paris 1790, 5 4-r. Mint jellemzőt emlitem föl, hogy a könyvtár katalógusában csak a Voyage vezérszó alatt 37 mű szerepel 90 kötettel. BREDETZKY, Beiträge zur Topogr. des Königr. Ungarn 1803, Wien in 8°; SZEPESHÁZY Merkwürdigkeiten des Königr. Ungarn Kaschau 1825; MARIENBURG, Geographie des Grossfürstentums Siebenbürgen Hermannst. 1813; NOVOTNY Sciagraphia Hungariae Viennae 1798; BÉL Mátyás Notitia Hungariae Novae hist. geographica Viennae 1735—1747, 4 folio; GOTOFRED Archontologia Cosmica Frankf. 1649 sok térképpel és rézmetszettel; MERIAN, Archontologia Cosmica Frankfurt 1695 folio sok

rézmetszettel; MAFFEUS Verona illustrata Ver. 1732; Hispania illustrata Frankfurt 1603, 7 4-r.; MÜNSTER Cosmographia Basil. 1550 r. folio sok fametszettel; ALTING, Notitia Germaniae inferioris Amst. 1697 térképekkel; DAPPER, Syrien und das gelobte Land Amst. 1681, dtto Africa und Inseln Amst. 1676; dtto Persien und Indien Nürnberg 1681, 104 rézmetszettel; Specilegium observ. historico geographicum de Bosniae regno, Lugd. Bat. 1737; Versailles immortalisé Paris 1720 sok szép rézmetszettel; DRIESCH Grossbotschaft nach Constantinople Nürnberg, 1723; ADELUNG Geschichte der Schiffahrten Halle 1767. A Topographia címet viselő művek csaknem kivétel nélkül metszetek gyűjteményei, alakjuk többnyire fekvő keskeny ivrét, VISCHER Topogr. Archiducatus Austriae inferioris modernae Wien 1672; dtto superioris 1674, 221 rézmetszettel; Topogr. Ducatus Styriae Austriae Superioris 1674; VALVASSOR Topogr. Carniolae modernae Wagensberg 1679, dtto Carinthiae mod. 1682, Archiducatus Carinthiae Norimb. 1688, Beschr. von Kärnthen 1681; Topogr. von Krain Laybach 1689; Topogr. Bavariae, Sueviae, Alsatae 1650; ZELLER Topogr. Galliae Francof. 1655, 2 folio; ABERMANN Historische Beschreibung von Wien 1619; fol. MERIAN Topogr. von Braunschweig Frankf. 1654, 200 gyönyörű rézmetszettel; Topogr. Germaniae inferioris, Hessiae, Helvetiae, Saxoniae, Westphaliae; Topogr. Electoratus Brandenburgiei et Ducatus Pomeraniae; Topogr. Palatinatus Rhein 1645; GYLLIUS de Bosporo Thracico, Lugd. 1561, dtto Lugd. Bat. 1632; de Constantinopoleos Topogr. Lugd. Bat. 1632; RELAND Palestina illustrata Trajecti 1714; KOLBEN Über die Hottentotten Nürnberg. 1719 sok rézmetszettel.

A «Poetici» szakaszban ismétlődik az, amit a «Classici»-ről mondtunk, hogy ugyanis, egy-egy költő számos kiadással szerepel. Így pl. DANTENEK 6 kiadása van meg, köztük az 1569. évi velencei; Torquato TASSONAK 13 műve, illetve kiadása, köztük: Ferrara 1585, Torrismondo, Bergamo 1587, la Gerusalemme liberata 6 kiadását látjuk, köztük: Parma 1794, Firenze 1820, Pavia 1601, Genua 1617; CERVANTES Don Quichote Paris An VII 6 in 12 r. kötet; MILTON négy kiadása, köztük: Edinburgh 1767; PETRARCA 7 műve, illetve kiadása, köztük: Opera latina Basil. 1554; ERASMUS ROTTERDAMUS Adagia Basil. 1574 és Frankf. 1670; ADELUNG Altdeutsche Gedichte in Rom Königsb. 1796, dtto in Vatican Paris An VII; STOBÆI Eclogae Antw. ex off. Plant. 1575, Frankf. 1581. Nagyobb gyűjtemények a PARNASO de Poeti classici Venezia 1793, 42 8-r. kötetben és a Parnaso Italiano Venezia 1790,

56 8-r. kötetben; SHAKESPEARE 4 kiadással szerepel, részben angol, részben német nyelven. Figyelemreméltó mű MAPHAEUS Card. BARBERINUS (a későbbi VIII. Orbán pápa) költeményei Paris 1642, melynek kötésén a koronás L betű váltakozik a BOURBONOK liliomával annak jeléül, hogy XIV. LAJOS király számára készült, IFFLANDS dram. Werke Leipzig 1798 16 in 8°; OSSIAN 6 kiadása; WIELANDS sämtl. Werke Wien 1841 51 8-r. k.-ben; GOETHE művei 55 oktáv k.-ben Stuttg. 1827; KISFALUDY Károly, minden munkái, színjátékai, Ilka, Stribor vajda, Kemény Simon; KISFALUDY Sándor Eredeti magyar játékszin, Gyula szerelme; VÖRÖSMARTY Mihály művei Buda 1840.

A «Belletristicí» nem fõdi egészen a mai szépirodalmiak fogalmát, határa kissé távolabb van még a tudományos, illetve levelezési irodalom irányában. Itt van pl. J. JAQUES Rousseau Collection compléte des oeuvres, Genève 1782, 17 4-r. kötetben. Les oeuvres de VOLTAIRE complétes Kehl 1785, 50 8-r. kötetben, dtto Theatre Par. 12 kötetben 12 r.; MIRABEAU lettres 1792 4 4-r., dtto lettres de la Monarchie prussienne, Londres 1788, 4, 4 r.; Lettres de Mme la MARQUISE de POMPADOUR Londres 1776, Oeuvres compl. de Mme la BARONNE de STAËL Par. 1820 17 8-r.; Oeuvres de MADAME de GENLIS, Par. 1825, 84 12-r. kötetben; L'espion turc dans les cours des Princes chrétiens Londres 1742 6 8-r.; Lettres de Mme de SEVIGNÉ 1818 12 8-r.; Tutte le Opere di Nicol. MACHIAVELLI Londra 1747; Oeuvres posthumes de FRÉDÉRIC II Berlin 1785, 21 8-r.; Oeuvres compl. de MABLY, Par. 1791, 5 8-r.; LESSING Analekten Bern und Leipzig 1785; Oeuvres de Condillac Paris 1798 23 8-r. kötetben; KAZINCZY Ferenc munkái Pest 1814 9 8-r.

Ezzel végére is értünk szemlénknek. Most még csak az van hátra, hogy néhány szót szóljak a könyvtár ősnymtatványairól. 1500 előtt nyomtatott mű a könyvtárban 9 van. Ezek korszerinti sorrendben a következők: DIOGENES LAERTIUS de vitis celebrorum philosophorum, Venetiis 1475; PII SECUNDI Historia rerum ubique gestarum, Venetiis 1477; ANTONINI de FLORENTIA Summa Theologia, Venetiis 1477—1485 három folio kötet; Fr. JACOBI PHILIPPI BERGOMENSIS Supplementum Chronicarum, Brixiae 1485; Chronicken der Sassen, Conradi Botho Mogunt. 1492; S. AMBOSII opera, Basileae 1492; Chroniken Nürnberg. Roberger 1493; Cronica der Stadt Coellen, Joh. Koelhoffér Coellen 1494; ANNII VITERBENSIS antiquitates, Romae 1498, a könyvtár katalógusa szerint: E bibliotheca Regia Budensi, Corviniana dicta.

Az 1500 és 1520 közötti nyomtatványok száma az 1500 előttiéknél többszöröse.

JAMBREKOVICH LÁSZLÓ.